

POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

Posudek oponenta

Autor práce: **Bc. Michaela Krajíčková**

Název práce: *Faktory ovlivňující revenge porn z pohledu viktimologie*

Autor posudku: PhDr. Jiří Šafr, Ph.D.

Návrh klasifikace práce: *velmi dobře*

Základní charakteristika práce.

Diplomová práce se zabývá sdílením a rozšiřováním intimních fotografií nebo videí bez souhlasu zobrazené osoby. Hledá odpověď na to, které faktory zvyšují riziko této formy viktimizace. Cílem je zjistit, jaký je rozsah této formy kyberšikany v populaci českých adolescentů a mladých dospělých a co přispívá k vyššímu riziku revenge porn (dále RP). Zaměřuje se při tom na individuální rovinu: sociodemografické charakteristiky, využívání internetových sociálních sítí a především na kvalitu rodinného zázemí. Téma práce se může na první pohled zdát spíše marginální, ovšem tomu tak rozhodně není, když si uvědomíme, že může jít o jeden z projevů narůstající kyberšikany. Empirická část práce spočívá v analýze kvantitativních dat z České republiky pocházejících z mezinárodního výzkumu delikventního chování v populaci dospívajících realizovaného na KS FF UK.

KONCEPČNÍ STRÁNKA PRÁCE

Má práce jasně formulovaný záměr, cíl, výzkumnou otázku a odpovídají jim závěry?

Ano.

Má práce adekvátně stanovenou a jasně vyloženu metodu a postup řešení?

Ano.

Jsou jednotlivé části práce (zejm. teoretická a empirická) vyvážené a vhodně propojené, vytváří text konzistentní celek?

Ano.

Jsou argumentace a text práce a vystavěny logicky, jasně, srozumitelně? Má práce přehlednou strukturu?

Ano.

OBSAH PRÁCE

Hodnocení kvality teoretické části práce (relevance k tématu a záměru práce, šíře a hloubka, vhlad autora do problematiky, samostatnost, originalita zpracování,...).

Teoretická část je zpracovaná přehledně, jak pokud jde o obecná východiska tak o zjištění dosavadního výzkumu revenge porn a příbuzných jevů v kyberprostoru.

Autorka nejprve definuje revenge porn, přičemž poukazuje na problematičnost samotného pojmu. Toto jednání totiž nemusí nutně vyvěrat z čiré pomsty či snahy vydírat oběť, ale může jít také o „pouhou“ kratochvíli, primárním cílem tak může být zábava, což ovšem nesnižuje společenskou nebezpečnost takového jednání. Podobně se zabývá sextingem, což je jednání v drtivé většině předcházející úmyslnému zveřejnění intimních zobrazení. V zásadě tak jde o vzájemně provázané fenomény mající v mnohém společné pozadí. Logicky se autorka věnuje také roli moderních digitálních technologií, které obě tyto formy jednání umožnily a rozšířily. Vysvětleny jsou také základní pojmy a souvislosti z oblasti viktimologie, neboť RP se vyznačuje silnou formou sekundární viktimizace. Nikde se ale čtenáři nedostane, byť krátkého, výkladu o právní stránce jednání RP, což by jistě mohlo být pro dokreslení společenských dopadů RP zajímavé. Na diskusi viktimologických faktorů zvyšujících riziko RP navazuje formulace výzkumných cílů a hypotéz. Přehled je zaměřen pouze na individuální rovinu osobních charakteristik obětí RP, přičemž možné faktory sociální (nadindividuální) nepřekračují úzké zázemí rodiny a její roli v socializaci jedince. Na fenomén RP tak autorka nahlíží výhradně prizmatem individualismu.

Hodnocení kvality empirické části práce (adekvátnost použitých metod a postupů vzhledem k cíli práce, správnost aplikace metod a postupů, prezentace a interpretace výsledků,...).

Empirická část práce je založena na testování hypotéz v analýze dat pocházejících ze dvou kvantitativních výzkumů provedených v populacích adolescentů a mladých dospělých. Provedeny jsou pomocí odlišného výběrového designu, což vede k tomu, že každý má poněkud odlišné možnosti zobecnění, byť v zásadě jsou populace (výběrové soubory) srovnatelné a využívají prakticky shodnou verzi otázek v dotazníku. Jádrem je vysvětlení rozdílů v odpovědi na jednu klíčovou otázku pomocí níž je RP ve výzkumu operacionalizováno. Za tímto účelem autorka formuluje dílčím způsobem hypotézy o rozdílech, tedy pro každou z vysvětlujících proměnných odděleně. Kupříkladu vliv rodinného zázemí (ekonomická situace, emocionální podpora, hádky rodičů) by mohl být formulován jen jako jedna komplexnější hypotéza. Testování hypotéz postupuje systematicky nejprve od bivariátních analýz až po vícerozměrné logitové modely. Za závažné zjištění považuji, že míra prevalence RP by se mohla mezi českou mládeží pohybovat v závislosti na věku někde mezi 9 – 13 % (k otázce validity tohoto výsledku viz dále). Analýzy oddělených dat za dvě věkové kohorty (které se výrazně překrývají) jsou provedeny sekvenčně, je zde snaha nestejnou množinu prediktorů sjednotit v základním modelu (A), který je pro obě populace stejný. Je sice uvedeno, kdy rozdíly (či jejich absence) nejsou v souborech stejné, ale chybí věcně založená interpretace odlišných výsledků v obou populacích (mladší vs. starší kohorta). Autorka se omezuje při interpretacích víceméně pouze na konstatování, že nějaká proměnná má „statisticky signifikantní vliv“ a nevěnuje větší pozornost velikosti efektu jednotlivých proměnných. Příznačně to dokumentuje věta: „Většina proměnných v kontingenčních tabulkách dosáhla statistické významnosti.“ (s 37). Byť zde je třeba ocenit, že při zhodnocení postupně budovaných logitových modelů (na s. 43-46) je věnována pozornost velikosti ekvivalentu vysvětlené variance i velikosti příspěvku jednotlivých směrnic nezávislých znaků. Ovšem nenajdeme posouzení, jak se velikosti efektu změní po přidání jiných proměnných do modelu, především pokud jde o případné oslabení vlivu ekonomického postavení v modelu 2, a především interpretaci, co tato skutečnost znamená (autorka jen na s. 44 stroze konstatuje, že proměnná „je nesignifikantní“). Popravdě uvítal bych alespoň minimální diskusi vlastností závislé proměnné. U ní vidím dva aspekty limitující závěry práce. Zaprvé jedná se o jedno-měření (single) konstrukt, navíc nabývající pouze dvě hodnoty, což jednak limituje reliabilitu měření, ale také značně omezuje

možnosti podchycení skutečné variability jevu v populaci. Odhlédneme-li od kvalitativní stránky (tedy co a kdo rozšiřoval bez vědomí poškozené osoby), jistě bude rozdíl mezi jednorázovým a opakovaným RP a to především z hlediska dopadů na životy obětí. V práci se z pochopitelných důvodů nic o obětech nedozvíme (kdo jim co a proč jim to ... udělal). Nevíme tak, zda šlo o to primárně jim ublížit, jednalo se skutečně o pomstu nebo snad nerozvážnost, něco co se v době permanentního sdílení prostě děje? Nedokáží posoudit, jaký může být skutečný rozsah RP mezi českou mládeží, ale hodnoty přibližně kolem 9 % mezi 13-18letými a 13 % mezi 16-21letými se mi zdají spíše vyšší, než bychom asi čekali, tudíž je otázkou, na co vlastně v této jednoduché otázce respondenti odpovídali. Diskutabilní by tak mohla být i validita, neboť formulace otázky použité v dotazníku je možná obsahově trochu širší než jen jako RP : „intimní fotku nebo video s tebou, které jsi nechtěl/a, aby ostatní viděli“. Respondent ji tak mohl pochopit i jako zobrazení něčeho, co nechce, aby ostatní viděli (např. jeho/jejího určitého gesta, výrazu apod.), ovšem aniž by se bezprostředně jednalo o zobrazení odhaleného těla (sexualizovaný obraz).

Hodnocení diskuse a závěrů práce (soulad interpretací a závěrů s výsledky empirických analýz, provedení diskuse závěrů, snaha o vysvětlení závěrů a jejich argumentace, zodpovězení výzkumných otázek, naplnění cílů práce).

Cíle práce jsou v závěru jasně vymezeny a položené otázky resp. výsledky testovaných hypotéz shrnuty. Autorka v závěru sumarizuje hlavní zjištění a při jejich interpretaci je dává do souvislosti se závěry uvedenými na základě rešerše odborné literatury. Vyhodnocení výsledků zůstává především v rovině zopakování empirických výsledků a na konstatování jejich statistické významnosti. Jakoby autorka práce nevěděla, že inferenční statistické testy jsou jen prvním nezbytným krokem k tomu, aby výzkumník mohl naměřené parametry, jako kupříkladu podíly, střední hodnoty, jejich rozdíly, či sílu vztahů mezi zkoumanými znaky, začít interpretovat ve smyslu zobecnění těchto výsledků získaných ve výběrovém souboru na celou zkoumanou populaci. Po tomto kroku však musí následovat věcná interpretace výsledků, kupříkladu pokud sledujeme vztahy a rozdíly, jakým směrem směřují, mezi jakými skupinami jsou jak velké rozdíly atd. Autorka tímto směrem při závěrečném zhodnocení sice částečně postupuje, ale výsledek není příliš přesvědčivý.

FORMÁLNÍ ASPEKTY PRÁCE

Hodnocení naplnění kritérií odborného textu (rozsah práce (BP 72-126 tis. znaků, DP 108-162 tis. znaků) citační normy, odkazy, popis datových zdrojů, jasnost odlišení myšlenek autora od převzatých, seznam literatury atd.)

Formální náležitosti odkazového aparátu jsou v souladu s pravidly pro odborný text. Tvzení a zjištění autorky jsou odlišena od tvrzení a zjištění převzatých z literatury.

Hodnocení vhodnosti a úplnosti využití informačních zdrojů (literární prameny, databáze, zahraniční literatura, datové zdroje,...)

Práce s informačními zdroji plně splňuje nároky na diplomovou práci.

Hodnocení jazykové, stylistické a grafické úrovně práce (grafická úprava, členění textu, označení příloh, zpracování tabulek, grafů, schémat atp.)

Struktura a členění textu je srozumitelné. Jeho zpracování i formální náležitosti jsou v pořádku. Nicméně k textu si dovoluji několik poznámek, které činím s vědomím, že tím autorce snad napomohou v jejím budoucím psaní.

V textu se občas objevují eufemistické a odborně nevhodné obraty, jako např. „Věk nevyšel signifikantní ani v jednom z modelů.“ (s. 46), „Proměnná ekonomického postavení rodiny vychází signifikantní“ (s. 43) nebo „Ještě lépe je na tom proměnná týkající se konfliktů rodičů.“ (s. 44). Místo označení datových souborů z poněkud odlišných, byť vzájemně spřažených výzkumů, písmeny A a B, by pro čtenáře bylo komfortnější věcně informující pojmenování, např. adolescenti (11-17 let) a mladí dospělí (16-21 let).

Další poznámky

-

Celkové hodnocení práce

Michaela Krajíčková prokázala ve své diplomové práci, že umí na základě podrobné rešerše odborné literatury formulovat sociologický problém, provést analýzu kvantitativních dat, včetně jejich adekvátní přípravy a úpravy, a prezentovat zjištěné výsledky. Diplomovou práci proto doporučuji k obhajobě, navrhuji její hodnocení „velmi dobře“, s tím, že v případě přesvědčivého zodpovězení otázek u obhajoby rozhodně nevyklučuji ani lepší hodnocení.

Otázky a náměty k obhajobě

Používáte dva odlišné, byť úzce spřažené, výzkumy resp. datové soubory. V čem se zásadně liší z hlediska výběrového designu a v důsledku toho možností zobecnění na populaci? A jaké to může mít dopady na Vámi prezentované výsledky, případně v čem je potenciál jednotlivých výzkumných designů?

Výsledky z výzkumu jsou s ohledem na operacionalizaci závislé proměnné poměrně limitující. Navrhněte, jak by mohl vypadat výzkum, který by šel hlouběji pod povrch ke konkrétním projevům i mechanismům, jak se lidé stávají obětí revenge porn.

V práci se zaměřujete pouze na individuální rovinu v podobě osobní charakteristiky (a s tím souvisejícím úzkým zázemím v nukleární rodině), je ale možné uvažovat také o existenci skupinových (nadindividuálních) faktorů zvyšujících riziko RP? O jaké by se mohlo jednat?

Datum: 10. 6. 2024

Podpis: Jiří Šafr